

ЛЕВ СЕРГІЙОВИЧ БАЛАШОВ. СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ ВЧЕНОГО

17 червня 2015 р. на 86-му році перестало битися серце відомого вченого в галузі геоботаніки, екології, болотознавства, лукознавства, охорони природи, доктора біологічних наук, професора, лауреата премії імені М.Г. Холодного НАН України Лева Сергійовича Балашова.

Лев Сергійович народився 17 лютого 1929 року в м. Ленінграді, в родині службовців. У 1944 р. його батьки переїхали до України. У 1952 р. Лев Балашов отримує вищу освіту в Ніжинському педінституті імені М.В. Гоголя і в ньому розпочинає свій трудовий шлях на посаді лаборанта та викладача. У 1959 р. вступає до аспірантури у відділ геоботаніки Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України. Відтоді і до виходу на заслужений відпочинок уся його трудова діяльність пов'язана з цим Інститутом. У ньому він пройшов шлях від молодшого до провідного наукового співробітника. У 1965 році Лев Сергійович захистив кандидатську дисертацію, а в 1994 р. — докторську.

Л.С. Балашов був геоботаніком широкого профілю, відповідальним виконавцем і керівником багатьох науково-дослідних тем із вивчення лучної, болотної та інших типів організації рослинності різних регіонів України. Зокрема, він здійснив монографічне дослідження змін флори

та рослинності боліт під впливом осушувальної меліорації; вивчав сукцесії лучної рослинності, спричинені господарською діяльністю, і надав рекомендації з оптимізації використання й охорони природних кормових угідь; детально досліджував флору та рослинність Поліського державного заповідника, запропонував природоохоронне впорядкування його території тощо.

Лев Сергійович органічно поєднував теоретичні та прикладні аспекти досліджень. На підставі порівняльного вивчення сучасного стану рослинності лук і боліт в Україні виявив їхні істотні зміни протягом останніх шістдесяти років під впливом господарської діяльності: скорочення площ, спрощення ценотичного та флористичного складу, зниження продуктивності. Л.С. Балашов окреслив основні шляхи та напрямки синантропізації лучної рослинності за чинної тоді системи господарювання. За допомогою градієнтного аналізу він розробив шкалу індексів осушення майже для 400 видів судинних рослин і метод визначення ступеня осушення/обводнення території.

Вагомим є внесок Лева Сергійовича у справу охорони рослинного світу. Окрім досліджень у Поліському державному заповіднику, він описав і запропонував для охорони в Україні близько двох десятків об'єктів лучної та болотної рослинності. Л.С. Балашов разом із колегами розробив (на прикладі р. Десни) принцип створення оптимальної мережі природоохоронних територій у річковому басейні.

Постійну увагу вчений приділяв оптимізації використання природних рослинних ресурсів. Спільно з колективом авторів він розробив господарську типологію кормових угідь України за флористичними критеріями, а також екологічну класифікацію лучної рослинності. Результати цих досліджень стали науковими засадами рекомендацій щодо раціонального використання та охорони кормових угідь, запропонованих для низки районів й окремих господарств областей України.

Після Чорнобильської катастрофи Лев Сергійович як відповідальний виконавець і керівник науково-дослідних тем, що ввійшли до державних програм з мінімізації наслідків аварії,

вивчає зміни рослинності в зоні відчуження ЧАЕС і вплив радіоактивного забруднення на фітоценози. Разом із колегами він здійснив типізацію території тридцятикілометрової зони ЧАЕС за фітофакторами, великомасштабне картування рослинності окремих полігонів, розробив методику моніторингу фітобіоти в системі загального радіоекологічного моніторингу зони. Ця робота й інші дослідження з чорнобильської тематики широко використовувалися в обґрунтуванні Чорнобильського біосферного заповідника, який створили в 2015 році.

І на заслуженому відпочинку Лев Сергійович не припинив наукової діяльності. Він був відповідальним виконавцем кількох проєктів, опублікував понад 30 статей. До останнього часу керував науковою темою «Теорія та розробка технології моніторингу екосистем НПП „Подільські Товтри“» (Кам'янець-Подільський національний університет). У 2006 р. його обрали на посаду завідувача кафедри біології та методики її викладання цього університету, в 2013 р. – на посаду професора кафедри, а в 2015 р. МОН України присвоїв Л.С. Балашову наукове звання професора.

Лев Сергійович активно сприяв підготовці молодих фахівців, консультуючи студентів,

аспірантів і науковців-початківців. Він був членом редколегій низки періодичних видань, успішно популяризував наукові знання в галузі ботаніки, екології, охорони природи.

Л.С. Балашов опублікував понад 200 наукових праць, зокрема 9 монографій. Він є автором і співавтором кількох науково-популярних видань, найвідоміше з яких – «В краю ландыша и азалии».

Лев Сергійович належав до старшого покоління ботаніків, які стали взірцем для наслідування в їхній любові до життя, великій мудрості, принциповості, безкомпромісності в розв'язанні проблем і пристрасності до древньої та вічно молоді науки ботаніки. Лев Сергійович мав чудових батьків, які виховали в нього любов до людей, постійне прагнення до навчання, ширість і мужність. Він виростив двох синів, дбайливо опікувався внуками. Один із них, Ігор Балашов, став успішним науковцем і вже захистив кандидатську дисертацію з проблем зоології.

Лев Сергійович був одним із кращих учнів видатного ботаніка-болотознавця Єлизавети Модестівни Брадїс. Усі вони, завдяки її майстерності, досвіду і таланту педагога, стали докторами наук. Дидактичні прийоми свого вчителя Лев Сергійович успішно реалізував у викладацькій діяльності. За характером він був романтиком, писав вірші, добре знав вітчизняну та зарубіжну літературу, зокрема поезію. Серед українських класиків особливо любив твори Михайла Коцюбинського. На його новелах він удосконалював свою українську, оскільки його рідною мовою була російська. Ще однією рисою дослідника було його постійне прагнення оволодівати новими горизонтами наукового пошуку і, подібно до альпініста, вмів досягати омріяних вершин.

Л.С. Балашова глибоко шанували як принципового вченого, котрий вирізнявся широкою ботанічною та загальнонауковою ерудицією, багатим досвідом і невичерпною енергією. Скромна та чуйна людина, Лев Сергійович відзначався великим працелюбством, пристрасністю і любов'ю до природи. До своїх останніх днів він був сповнений творчих задумів і планів.

Світла пам'ять про Лева Сергійовича Балашова назавжди залишиться в наших серцях.

Д.В.ДУБИНА